

О.А. ЄВТУШЕНКО, ст. викл, ДУЕП, Дніпропетровськ

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуто показники стану основних засобів, проаналізовано відтворення основних засобів в сільському господарстві Дніпропетровської області. Представлено пропозиції по поліпшенню відтворювального процесу основних засобів сільського господарства.

In the article the condition indicators of fixed assets are considered and their reproduction in Dnipropetrovs'k region agricultural is analyzed. There are proposals to improve the process of fixed assets reproduction in agriculture.

Ключові слова: основних засобів, сільському господарстві, аналіз, системного розв'язання.

Вступ. В Україні сільське господарство відіграє важливу роль в економіці. На теперішній момент сільське господарство є однією з найбільш перспективних експортноорієнтованих галузей економіки. Для збільшення ролі на міжнародному ринку українським аграріям потрібно пропонувати конкурентоспроможну продукцію, як за якістю, так і за ціною. Це можливо лише за умови підвищення ефективності використання ресурсів та підвищення продуктивності праці в сільському господарстві. Важливим чинником цих процесів є підвищення рівня технічного забезпечення сільського господарства та запровадження новітніх технологій. Ці процеси неможливі без підвищення ефективності відтворення основних засобів у сільському господарстві. Тому проблема відтворення основного капіталу у сільському господарстві є досить актуальною.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є аналіз стану відтворення основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області та розробка пропозицій щодо удосконалення напрямів удосконалення системи матеріального забезпечення та фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Методологія. Досліджували окреслену проблему багато вітчизняних вчених, зокрема Бутко М.П. [1], Макаренко П.М. [2], Олійник О.В. [3], Шебанін В.С. [7], та інші. Бутко М.П., Зеленська О.О., Зеленський С.М. та Дорофієва О.В. досліджують основні напрями, пріоритети та економічні важелі аналізу процесу відтворення основних засобів сільського господарства Чернігівської області та модернізації його матеріально-технічної бази. Економічні важелі, запропоновані цими авторами для покращення відтворення основних засобів сільського господарства пов'язані лише з

державним регулюванням діяльності вітчизняного аграрного сектору. Макаренко П.М. та Мельник Л.Ю. розглядають матеріально-технічну базу сільського господарства комплексно, охоплюючи сільськогосподарське машинобудування, аграрну сферу та національну економіку. Олійник О.В. розглядає економічний механізм і його вплив на відтворювальний процес в аграрному секторі, відтворення матеріально-технічної бази сільського господарства, пропонує удосконалення основних елементів економічного механізму функціонування аграрного сектору. Шебанін В.С. досліджує інвестиції в основний капітал аграрного виробництва та технічну забезпеченість сільськогосподарського виробництва в Україні, пропонує низку заходів, спрямованих на оновлення та розвиток матеріально-технічного потенціалу, здебільш державне регулювання цих процесів.

Огляд літературних джерел переконує, що окремі питання аналізу стану відтворення основних засобів сільського господарства потребують глибшого обґрунтування у процесі їх дослідження.

Однак, незважаючи на численні наукові розробки, проблема аналізу стану відтворення основних засобів сільського господарства не дістала системного розв'язання. Більшість авторів розглядає цю проблему на загальнодержавному рівні, тоді як на стан відтворення основних засобів сільського господарства впливають також і регіональні фактори. Тому аналізу стану відтворення основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області залишається актуальним і є предметом нашого дослідження.

Результати дослідження. Розглянемо динаміку основних засобів в Дніпропетровській області.

Як видно з таблиці 1 в сільському господарстві зосереджено близько 3% основних засобів, при цьому їх частка постійно знижується в досліджуваному періоді. Так, в 2004 році частка основних засобів сільського господарства складала 3,4% до їх загальної величини, а в 2008 році – лише 2,4%. Це свідчить про необхідність оновлення та технічного переоснащення сільськогосподарських підприємств. Слід зазначити, що абсолютна величина основних засобів Дніпропетровської області та зокрема сільського господарства постійно збільшуються в аналізованому періоді. Зниження частки сільського господарства в загальній величині основних засобів зумовлено більш низькими темпами зростання порівняно з загальним показником.

Таблиця 1 – Динаміка основних засобів Дніпропетровської області

Показники	2004	2005	2006	2007	2008
Наявність основних засобів, усього, млн.грн.	128686	136776	159289	194091	263677
в т.ч. сільське господарство, мисливство та лісове господарство	4392	4470	4569	5456	6287

у відсотках до загальної величини	3,4	3,3	2,9	2,8	2,4
Вартість введених в дію нових основних засобів, усього	5033	5855	7753	12042	12900
в т.ч. сільське господарство, мисливство та лісове господарство	376	467	397	536	763
у відсотках до загальної величини	7,5	8,0	5,1	4,4	5,9
Вартість ліквідованих основних засобів, усього	940	1255	878	868	1076
в т.ч. сільське господарство, мисливство та лісове господарство	212	236	55	74	95
у відсотках до загальної величини	22,5	18,8	6,2	8,5	8,8

Вартість введених в дію нових основних засобів в Дніпропетровській області щорічно зростає з 5033 млн.грн. до 12900 млн.грн. Вартість введених в дію нових основних засобів в сільському господарстві також збільшується за виключенням 2006 р. Частка введених в дію нових основних засобів у сільському господарстві в загальній їх величині коливається з 8,0% в 2005 році до 4,4% в 2007 році. Ця тенденція також свідчить про необхідність більш інтенсивного оновлення основних засобів сільського господарства.

Вартість ліквідованих основних засобів змінюється з 940 млн.грн. в 2004 році до 1076 в млн.грн. 2008 році. Аналогічний показник для сільського господарства зменшується. В відношенні до загальної величини вартість ліквідованих основних засобів в сільському господарстві зменшується з 22,5% в 2004 році до 8,8% в 2008 році. З одного боку, можна зробити висновок про значну ліквідацію основних засобів в сільському господарстві порівняно з іншими видами діяльності економічної діяльності Дніпропетровської області в 2004 та 2005 роках, з іншого, про необхідності прагнути більше оновлювати матеріально-технічну базу з одночасною ліквідацією фізично та морально застарілих основних засобів.

Розглянемо структуру основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області (таблиця 2).

Таблиця 2 – Структура основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області, %

Показник	Роки				
	2004	2005	2006	2007	2008
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Будинки, споруди та передавальні пристрої	67,98	63,30	59,28	59,87	56,63
Машини та обладнання	19,71	24,46	28,02	29,90	29,73
Транспортні засоби	4,57	4,98	5,72	5,49	6,63
Інше	7,74	7,26	6,98	4,75	7,00

Структура основних засобів не є ефективною та раціональною. Це пояснюється, по-перше, невисокою часткою активної частини основних виробничих фондів. Близько третини всіх основних засобів сільського господарства займають машини

та обладнання, їх частка зростає з 19,71% в 2004 році до 29,73% в 2008 році, однак більшість їх фізично та морально застаріла.

Другою негативною рисою структури основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області є низька питома вага робочої продуктивної худоби (з 2007 р. тварини) та багаторічних насаджень. Ці показники не увійшли до таблиці 2 окремими рядками, а враховані в складі інших основних засобів. Частка багаторічних досліджень за аналізований період не перевищує 0,56%, робочої продуктивної худоби – 2,1%. Це негативно впливає на перспективи розвитку сільського господарства Дніпропетровської області, тому що ці елементи основних засобів є досить важливими, а процес їх відтворення є тривалим.

Розглянемо показники відтворення основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області. Аналіз показників стану і руху основних засобів в сільському господарстві Дніпропетровської області (таблиця 3) дозволяє зробити висновки про недостатнє відтворення основних засобів в галузі. Негативною тенденцією зміни стану основних засобів є високе значення коефіцієнту зносу, та його зростання в динаміці.

Значення та зміни коефіцієнту оновлення свідчать про покращення відтворювальних процесів в сільському господарстві Дніпропетровської області. Але, враховуючи високий ступінь зносу та кризовий стан економіки України, зберегти такі темпи оновлення та якісно покращити стан основних засобів буде досить важко. Порівняльний аналіз динаміки коефіцієнтів зносу та оновлення дозволяє дістати висновок про незадовільні темпи оновлення основних засобів – в досліджуваному періоді, незважаючи на позитивну динаміку та досить високі значення коефіцієнту оновлення, коефіцієнт зносу зростає.

Таблиця 3 – Показники стану і руху основних засобів в сільському господарстві Дніпропетровської області

Показники	2004	2005	2006	2007	2008
Коефіцієнт зносу	46,4	49,5	48,4	50,5	49,4
Коефіцієнт оновлення	8,6	10,5	8,7	9,8	12,1
Коефіцієнт ліквідації	5,0	5,5	1,3	1,5	1,7

Низькі значення коефіцієнти ліквідації та їх негативна динаміка в аналізованому періоді свідчать про низький технічний стан основних засобів, тому що фізично та морально застарілі основні засоби використовуються діяльності сільськогосподарських підприємств.

Розглянемо стан відтворення основних засобів сільського господарства в Дніпропетровській області. Для цього розглянемо відтворювальну та технологічну структуру інвестицій в основний капітал в сільському господарстві Дніпропетровської області. Відтворювальна структура інвестицій в основний

капітал містить у собі наступні напрямки: нове будівництво; розширення, реконструкцію й технічне переозброєння діючих підприємств. Технологічна структура інвестицій в основний капітал відображає співвідношення таких витрат: будівельні роботи; монтаж устаткування; придбання устаткування, що вимагає монтажу, придбання інструментів, інвентарю; проектно-дослідницькі роботи; інші витрати.

Таблиця 4 – Відтворювальна структура інвестицій в основний капітал в сільському господарстві Дніпропетровської області

Показники	2005	2006	2007	2008
Інвестиції в основний капітал за відтворювальною структурою	100	100	100	100
У тому числі спрямовані на				
технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств, будівель і споруд	78,5	50,7	84,4	87,1
нове будівництво (включаючи розширення діючих підприємств, будівель і споруд)	21,5	19,6	15,6	12,9
підтримання діючих потужностей	-	29,7	-	-

Як видно з таблиці 4, більша частка інвестицій в основний капітал в сільському господарстві Дніпропетровської області спрямована в технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств, будівель і споруд, цей показник в 2008 році склав 87,1%. При цьому частка нового будівництва в досліджуваному періоді зменшується з 21,5% до 12,9%.

Аналіз технологічної структури інвестицій в основний капітал в сільському господарстві Дніпропетровської області свідчить про зниження частки інвестицій, спрямованих на машини, обладнання, інструмент, інвентар та відповідно збільшення капітальних вкладень в будівельні та монтажні роботи.

Таблиця 5 – Технологічна структура інвестицій в основний капітал в сільському господарстві Дніпропетровської області

Показники	2004	2005	2006	2007	2008
Інвестиції в основний капітал за технологічною структурою	100	100	100	100	100
У тому числі на					
будівельні та монтажні роботи	37,2	37,2	38,5	38,7	41,3
машини, обладнання, інструмент, інвентар	59,6	59,6	58,5	57,7	55,4
Інші капітальні роботи та витрати	3,2	3,2	3,0	3,6	3,3

Данні тенденції відтворення основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області дозволяють зробити висновок про необхідність більшого оновлення активної частини основних засобів та будівництво нових об'єктів, які дозволять створити умови для застосування більш ефективних технологій.

Висновки. Отже, проведені нами дослідження дають підстави зробити

висновок про те, що динаміка основних засобів в сільському господарстві, рівень їх використання та відтворення незадовільні.

Загальна вартість основних засобів сільського господарства постійно збільшуються в аналізованому періоді, але при цьому відбувається зниження частки сільського господарства в загальній величині основних засобів Дніпропетровської області. Аналогічна тенденція спостерігається й за вартістю введених в дію нових основних засобів. Це свідчить про необхідність оновлення та технічного переоснащення сільськогосподарських підприємств.

Проблемами в сформованій структурі основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області є відносно невелика частка активної частини основних засобів та дуже низька питома вага робочої продуктивної худоби (з 2007 р. тварини) та багаторічних насаджень.

Аналіз показників стану і руху основних засобів в сільському господарстві Дніпропетровської області свідчить про їх низький технічний стан. Тенденції відтворення основних засобів сільського господарства Дніпропетровської області, виявлені при аналізі відтворювальної та технологічної структури інвестицій в основний капітал, дозволяють зробити висновок про необхідність оновлення активної частини основних засобів та будівництво нових об'єктів, які дозволять створити умови для застосування більш ефективних технологій.

Для вирішення цих проблем необхідно удосконалення системи матеріального-технічного забезпечення сільського господарства та фінансового забезпечення відтворення його основних засобів. Потрібно стимулювання з боку держави сільськогосподарських підприємств, які розвивають органічне виробництво, застосовують нові більш ефективні технології.

Для покращення фінансового забезпечення відтворення основних засобів дуже важливо поліпшити фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, тому що основна частина інвестицій в основний капітал – це власні кошти підприємств та організацій. Для оптимізації фінансового стану сільськогосподарським підприємствам потрібно запобігати іммобілізації активів. Якщо активи відвернені з обороту, це приводить або до зменшення обсягів діяльності, або до зростання зобов'язань підприємства. В обох випадках це негативно впливає на фінансовий стан підприємства, результати його діяльності і, як наслідок, на можливості фінансового забезпечення відтворення основних засобів за рахунок власних засобів.

Однією з ефективних форм подолання дефіциту кредитних й інвестиційних ресурсів для відтворення основних засобів в сільському господарстві є лізинг. В умовах фінансової кризи обсяги лізингових операцій знизилися. З метою

активізації та сприяння розвитку лізингу в Україні, необхідно використання державою різноманітних заохочувальних заходів. Запровадження податкових пільг для учасників лізингової угоди, наприклад, податкова пільга з податку на прибуток, застосування прискореної амортизації. Введення пільг сприятиме активізації інвестицій в основний капітал в Україні, підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств завдяки використанню нової техніки та застосуванню більш ефективних технологій.

Для досягнення реального покращення стану відтворення основних засобів сільського господарства України та, зокрема Дніпропетровської області, необхідні заходи як на рівні держави, так і на рівні самих підприємств.

Список літератури: 1. Бутко М. Проблеми відтворення основних засобів сільського господарства Чернігівської області / М. Бутко, О. Зеленська, С.Зеленський, О. Дорофієва //Економіка АПК. – 2005. - №9. – С.45-52. 2. Макаренко П. Матеріально-технічна база сільського господарства в контексті державної аграрної політики / П. Макаренко, Л. Мельник //Економіка АПК. – 2003. - №3. – С.19-27. 3. Олійник О.В. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві: Навчальний посібник / О.В. Олійник. – К., 2006. – 288 с. 4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Дніпропетровській області Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dnestrstat.gov.ua 5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua 6. Статистичний збірник “Основні засоби Дніпропетровської області” / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Дніпропетровській області; за редакцією І.В. Почиталіної. – Дніпропетровськ: 2009. – 91 с. 7. Шебанін В. Стан та напрями оновлення та розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства в Україні / В. Шебанін //Економіка АПК. – 2002. - №8. – С.16-23.

Подано до редакції 01.03.2010